

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

INVESTMENT CLIMATE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

УДК 339.330

DOI: <https://doi.org/10.32843/infastruct49-5>

Приходько І.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Львівський національний університет імені Івана Франка

Дацишин Д.Н.

магістрантка Львівський національний університет імені Івана Франка

Prykhdho Iryna

Ivan Franko National University of Lviv

Datsyshyn Dzvenyslava

Ivan Franko National University of Lviv

У статті досліджено сутність та теоретичні підходи до трактування поняття інвестиційного клімату. Наведено авторське визначення терміна «інвестиційний клімат» як сукупності системи об'єктивних чи суб'єктивних факторів, притаманних певній окремій країні, що визначають її привабливість для інвестора. Проаналізовано середовище для іноземних інвестицій в Україні в контексті ЗЕД. У дослідженні виокремлено основні країни-інвестори в економіку України та основні галузі, що є привабливими для прямого іноземного інвестування. Також окреслено основні показники інвестиційного клімату. У дослідженні зроблено оцінку інвестиційного клімату України за допомогою оцінки основних факторів, що впливають на його формування (зовнішньополітичного стану, макроекономічних факторів, правового середовища та податкового оточення). Запропоновано авторське вирішення проблем, пов'язаних із формуванням сприятливого бізнес-середовища.

Ключові слова: інвестиційний клімат, бізнес-середовище, сталій розвиток, іноземні інвестиції, міжнародні економічні відносини, показники інвестиційного клімату.

В статье исследована сущность и теоретические подходы к трактовке понятия

инвестиционного климата. Представлено авторское определение термина «инвестиционный климат» как совокупности системы объективных или субъективных факторов, присущих определенной отдельной стране, которые определяют ее привлекательность для инвестора. Проанализирована среда привлечения иностранных инвестиций в Украине в контексте ВЭД. В исследовании выделены основные страны-инвесторы в экономику Украины и основные отрасли, привлекательные для прямого иностранного инвестирования. Также обозначены основные показатели инвестиционного климата. В исследовании также произведена оценка инвестиционного климата Украины с помощью оценки основных факторов, влияющих на его формирование (внешнеполитического положения, макроекономических факторов, правовой среды и налогового окружения). Предложено авторское решение проблем, связанных с формированием благоприятной бизнес-среды.

Ключевые слова: инвестиционный климат, бизнес-среда, устойчивое развитие, иностранные инвестиции, международные экономические отношения, показатели инвестиционного климата.

The article examines the essence and theoretical approaches to the interpretation of the investment climate concept. The main purpose of the article is to analyze the investment climate of Ukraine in the foreign economic activity context, to identify the main problems in attracting foreign investments, to find some ways to minimize investments risks, taking into account European experience and the investment improvement areas. The author's definition of the "investment climate" term is given as a set of objective or subjective factors specific to a particular country, which determine its attractiveness to the investor. The foreign investments environment in Ukraine in the context of foreign economic activity is analyzed too. The study assesses the investment climate of Ukraine by assessing the main factors influencing on its formation (the foreign policy, the macroeconomic factors, the legal environment and the tax environment). The author's solution to the problems is associated with the favorable business environment formation. In general, the country investment climate is influenced by many different factors, but crucial among them are the political stability, the degree of government intervention in the economy, the presence or absence of natural resources, the demographic situation, the geographical location, the level and dynamics of key macroeconomic indicators. The factors that shape the investment climate of Ukraine are outlined and the author's solution to the problems is related to the formation of a favorable business environment. The study identifies the main countries-investors in the economy of Ukraine and the main industries that are attractive for foreign direct investment. The analysis of the investment climate of Ukraine in the context of foreign economic activity and factors influencing the formation of such a business environment, allows us to conclude that the investment climate is a complex concept influenced by economic, political, social and other factors. It can be noted that Ukraine is not attractive enough for investment flows, but it will have some prospects under conditions of overcoming some existing problems in the investment attracting.

Key words: the investment climate, the business environment, the sustainable development, the foreign direct investments, the international economic relations, the investment climate determinants.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації економічного простору та інтеграції економічних процесів створення сприятливого інвестиційного клімату є необхідним для сталого економічного розвитку країни в контексті зовнішньоекономічної діяльності. Формування безпечного та надійного бізнес-середовища для іноземних інвесторів є одним із ключових чинників збільшення добробуту населення, обсягів валового внутрішнього продукту та репутації країни на світовій арені.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формування сприятливого інвестиційного клімату загалом та аналіз такого бізнес-середовища в Україні перебуває у сфері наукових зацікавлень

таких учених, як І. Беззуб [1], Н. Скринник [12], М. Диха [3], К. Малько [6] та інші.

Серед інших учених, які досліджували інвестиційний клімат окремих країн, можна виділити Л. Українець [13], питаннями використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності займався А. Непран [7], а Б. Райзберг [11], У. Шарп [15], Дж.В. Бейлі [15] у своїх працях розкрили суть, чинники та особливості іноземного інвестування.

Постановка завдання. Мета статті полягає в аналізі інвестиційного клімату України в контексті ЗЕД, визначенні основних проблем щодо залучення іноземних інвестицій, пошуку шляхів мінімізації інвестиційних ризиків з урахуванням

європейського досвіду та напрямів покращення інвестиційної діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Інвестиційний клімат – це сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які сприяють або гальмують процес інвестування народного господарства та окремих підприємств, компаній, галузей [4]. Тобто це усі економічні, фінансові та соціально-політичні умови у країні, які впливають на те, чи готові фізичні особи, банки та установи позичати гроші та купувати частку (інвестувати) у підприємств, що працюють на території цієї країни.

На нашу думку, під терміном «інвестиційний клімат» можна розуміти сукупність системи об'єктивних чи суб'єктивних факторів, притаманних певній окремій країні, що визначають її привабливість для інвестора.

Поняття інвестиційного клімату об'єднує в собі цілу систему факторів, які визначають ділову привабливість окремої країни або її території.

Є такі показники клімату:

1. Корпоративний – привабливість об'єкта з точки зору його кредиторів, які купують цінні папери.
2. Привабливість галузі економіки.
3. Регіональний діловий клімат, який визначається як частка ризику з економічним потенціалом.
4. Інвестиційний клімат країни, що оцінюється провідними рейтинговими агентствами світу.
5. Світовий діловий клімат [4].

Сприятливий інвестиційний клімат – поняття відносне, оскільки воно оцінюється безпосередньо потенційними інвесторами. Проте, беручи до уваги досвід європейських країн та діяльність підприємців у цілому світі, можна виокремити основні фактори та чинники, які формують інвестиційний клімат держави. Серед них виділяють такі, як:

– прозора й обґрунтована законодавча база у сфері інвестування та державне регулювання інвестиційної діяльності;

– наявність загальних умов інвестиційної діяльності, валютне регулювання, стабілізація національної валюти, забезпечення інвестиційного рейтингу держави чи регіону на світовій арені;

– наявність гарантій, наданих державою інвесторам-нерезидентам;

– податкові пільги, режим іноземного інвестування, умови реєстрації іноземних інвестицій і спільних підприємств, наявність вільних економічних зон;

– стабільна робота фінансових і кредитних установ;

– стабільна політична ситуація;

– відсутність корупції і бюрократії;

– сприятливий стан інвестиційного ринку (функціонування фондових бірж, наявність інфраструктури тендерів);

– рівень розвитку продуктивних сил;

– інвестиційна активність населення (виконання державної програми приватизації, зміна

структури форм власності, мотивація дій індивідуальних інвесторів) та інші [5].

Загалом на інвестиційний клімат держави чинять вплив дуже багато різноманітних факторів, однак вирішальне значення серед них мають насамперед політична стабільність, ступінь втручання уряду в економіку, наявність чи відсутність природних ресурсів, демографічна ситуація, географічне положення, рівень та динаміка ключових макроекономічних показників.

Як відомо зі світової практики, завдяки залученню інвестиціям створюються нові підприємства, з'являються нові робочі місця, модернізується обладнання на діючих підприємствах, запроваджуються інновації, розвивається інфраструктура. Одним зі стратегічних завдань кожної держави є саме створення сприятливого клімату, й Україна – не виняток.

Зробимо оцінку інвестиційного клімату України за допомогою оцінки основних факторів, що впливають на формування інвестиційного клімату.

1. Зовнішньополітичний стан.

Політична ситуація після виборів Президента України та Верховної Ради, втрата довіри населення до уряду, анексія Криму Росією та агресія Росії на Сході України значно погіршують політичну оцінку України.

2. Макроекономічні фактори.

Інвестор, маючи намір інвестувати в країну, здійснює аналіз та оцінку її макроекономічних показників. Беручи до уваги макроекономічні показники України, наведені у таблиці 1, можна зробити висновок про наявність інфляції, спричиненої зростанням цін на імпортні товари, великий державний борг та нестабільність державних фінансів. Усі ці фактори є несприятливими для інвестування в економіку України.

3. Правове середовище.

Державне законодавство України щодо інвестицій зробило однакові умови діяльності для іноземних та вітчизняних інвесторів. Воно дає необхідні гарантії діяльності для інвесторів, а саме застосовує національний режим інвестиційної діяльності. Інвестиції в Україні не підлягають вилученню з приватної власності осіб у власність держави.

4. Податкове оточення.

Податкова політика держави має вплив на інвестиційну діяльність, адже саме величина податкового навантаження є часто вирішальним фактором у прийнятті рішення щодо інвестування в економіку країни.

Згідно з даними Державної служби статистики України, у 2019 році в економіку України прямими іноземними інвесторами з понад 76 країн світу вкладено 2870 млн дол. США прямих інвестицій.

Варто відзначити, що загалом спостерігається негативна динаміка залучення ПІІ в економіку України впродовж останнього десятиліття. Така тенденція пояснюється нестабільною економіко-політич-

Таблиця 1

Макроекономічні показники України

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
ВВП номінальний, млн дол. США	90615	93270	112154	130832	153781
ВВП реальний, млн грн.	1430290	2034430	2445587	3083409	3675728
ВВП на душу населення, млн дол. США	2115,4	2185,9	2640,3	3095,2	3659,8
Експорт, млн грн.	1044541	1174625	1430230	1608890	1636416
Імпорт, млн грн.	-1084016	-1323127	-1618749	-1914893	-1947599
Індекс споживчих цін, у %	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1
Зовнішній борг, млн грн.	1 042 719,6	1 240 028,7	1 374 995,5	1 397 217,8	1 159 221,6

Джерело: таблиця побудована авторами на основі даних [2]

Таблиця 2

Основні країни-інвестори

Назва країни	Надходження прямих іноземних інвестицій за 2019 р., млн дол. США
Люксембург	489,3
Угорщина	544,8
Польща	612,8
Російська Федерація	797,1
Віргінські острови (Брит.)	1320,7
Німеччина	1824,7
Нідерланди	6452,7
Кіпр	8919,7
Велика Британія	2047,9
Швейцарія	1532,9
Австрія	1018,8
Франція	753,6
США	523,5
Беліз	518,3
Швеція	345,1

Джерело: таблиця побудована авторами на основі даних [14]

ною ситуацією, воєнним конфліктом на сході країни та анексією півострова Крим, а також нестабільністю державних фінансів та економіки загалом, значною корупцією та бюрократією.

У рейтингу Світового банку Doing Business-2020 за показником щодо легкості ведення бізнесу Україна зайняла 64-е місце серед 189 країн світу, а в

2019 р. –71-е місце [10]. А у рейтингу інвестиційної привабливості країн світу BDO International Business Compass (IBC) Україна за 2019 рік піднялася на 3 позиції і займає 131-е (зі 174) місце [8].

До 10 найбільших країн-інвесторів, як і раніше, належать Кіпр, Велика Британія, Нідерланди і решта країн. Основні країни-інвестори наведені у таблиці 2.

Рис. 1. Динаміка обсягів надходжень ПІІ в економіку України

Джерело: [2]

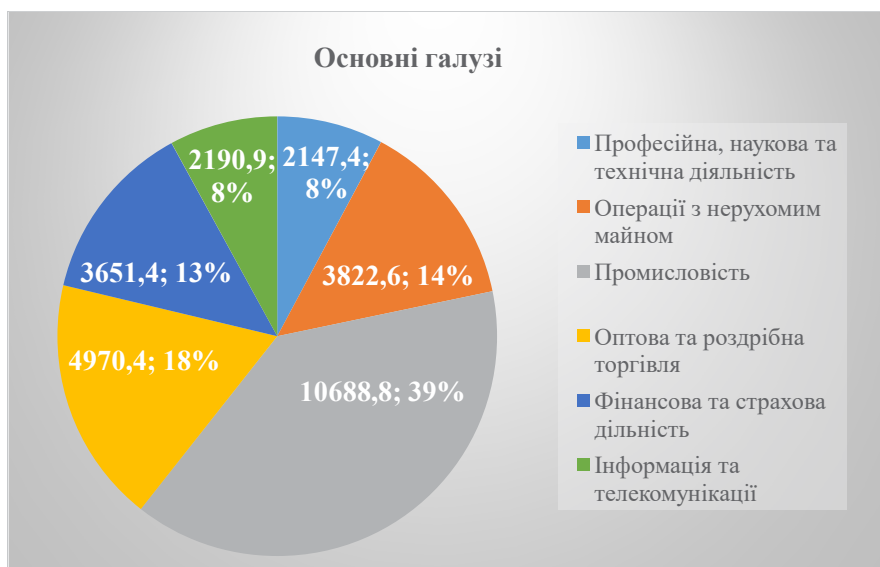

Рис. 2. Основні галузі залучення прямих іноземних інвестицій

Джерело: [14]

Основні галузі, у які відбувається найбільший приплив ПІІ, зображено на рис. 2.

Однак, попри усі реформи, здійснені протягом останніх років, бізнес-середовище України та її інвестиційний клімат важко оцінити як стійке привабливе середовище для розвитку міцних зовнішньоекономічних зв'язків на міжнародних ринках.

У зв'язку з останніми економічними подіями на території України стан інвестиційного клімату є вкрай несприятливим. Серед причин, які гальмують залучення ПІІ в економіку країни та створення сприятливого інвестиційного клімату і бізнес-середовища, є насамперед недосконала система законодавства, обмеження і недостовірність інформації про інвестиційний об'єкт, суперечливість інтересів інвесторів і національної економіки тощо. Основними проблемами надходження іноземних інвестицій в Україну є також недостатній розвиток законодавчої бази щодо захисту прав інвесторів, відсутність досконалого регулювання податкової системи й ефективної інфраструктури для іноземних підприємств. Крім того, спостерігається наявність суттєвих ризиків на валютному ринку, складне становище банківської системи, зниження міжнародної конкурентоспроможності українських підприємств, низька якість продукції, яка не відповідає європейським стандартам, досить вузький діапазон сфер інвестування й обтяжлива процедура оформлення документації та складність системи оподаткування, широко розповсюджена корупція та пожвавлення трудової міграції з України. Проте найголовнішими проблемами залучення інвестицій в Україну залишаються нестабільність економіко-політичного стану країни і затяжна криза [9].

Для покращення інвестиційного клімату в Україні актуальним сьогодні є питання вдосконалення

організаційно-правової бази стосовно забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та створення фундаменту поліпшення конкурентоспроможності національної економіки.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, проведений аналіз інвестиційного клімату України в контексті зовнішньоекономічної діяльності та факторів, які впливають на формування такого бізнес-середовища, дає змогу зробити висновок, що інвестиційний клімат – це комплексне поняття, на яке впливають економічні, політичні, соціальні та інші фактори. Можна зазначити, що Україна є недостатньо привабливою для інвестиційних потоків, але має перспективи за умови усунення наявних проблем щодо залучення інвестицій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Беззуб І. Іноземні інвестиції в українській економіці: сайт. URL: <http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option> (дата звернення 5.10.2020).
2. Державна служба статистики України: сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.10.2020).
3. Диха М.В. Глобальна конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість України: стратегії реалізації : [монографія]. Хмельницький : Вид-во «Цюпак А.А.», 2011. 207 с.
4. Коваленко Ю.М., Мельничук Т.О. Прямі іноземні інвестиції: національний і міжнародний аспект : *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2014. № 1. С. 112–120.
5. Лендел О.М. Теоретико-методичні аспекти здійснення інвестиційної діяльності в сучасних економічних умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 18. С. 83–87.

6. Малько К.С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 100–105.

7. Непран А. Формування та використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні. *Фінанси України*. 2016. № 9. С. 111–127.

8. Офіційний сайт BDO International Business Compass: сайт. URL: <https://www.bdo-ibc.com> (дата звернення: 07.10.2020).

9. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації: сайт. URL: <https://eba.com.ua/korupsiya-ta-nedovira-do-sudovoyisystemy-ocholyuyut-rejtyng-pereshkod-dlya-investoriv-tretij-rik-pospil/> (дата звернення: 02.10.2020).

10. Офіційний сайт Світового банку Doing Business: сайт. URL: <http://russian.doingbusiness.org/data> (дата звернення: 07.10.2020).

11. Райзберг Б. Курс економіки. Москва, 1997. 720 с.

12. Скринник Н. Фактор впливу на інвестиційний клімат регіону. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 5. С. 237–242.

13. Українець Л. Визачення основних чинників прямих закордонних інвестицій з Китаю у країни Африки. *Журнал європейської економіки*. 2013. Том 12 (№ 4). С. 458–472.

14. Центр Разумкова : сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iaak-investuie-v-ukrainu> (дата звернення: 09.10.2020).

15. Шарп У., Бейлі Дж.В. Інвестиції. Москва : Инфра, 2001, 1035 с.

REFERENCES:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 2 October 2020). (in Ukrainian)

2. Kovalenko Yu.M., Melnychuk T.O. (2014) Priami inozemni investytsii: natsionalnyi i mizhnarodnyi aspekt. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy [Foreign direct investment: national and international aspect]. *Collection of scientific works of the National University of the State Tax Service of Ukraine*, no. 1, pp. 112–120. (in Ukrainian)

3. Lendiel O.M. (2016) Teoretyko-metodychni aspekty zdiisnennia investytsiinoi diialnosti v suchasnykh ekonomichnykh umovakh. Investytsii: praktyka ta dosvid [Theoretical and methodological aspects of investment activities in modern economic conditions].

Investments: practice and experience, no. 18, pp. 83–87. (in Ukrainian)

4. Ofitsiynyi sait Yevropeiskoi Biznes Asotsiatsii. Available at: <https://eba.com.ua/korupsiya-ta-nedovira-do-sudovoyisystemy-ocholyuyut-rejtyng-pereshkod-dlya-investoriv-tretij-rik-pospil/> (accessed 2 October 2020). (in Ukrainian)

5. Ofitsiynyi sait Svitovoho banku Doing Business. Available at: <http://russian.doingbusiness.org/data> (accessed 7 October 2020). (in Russian)

6. Ofitsiynyi sait BDO International Business Compass. Available at: <https://www.bdo-ibc.com> (accessed 7 October 2020).

7. Tsentrazumkova. Available at: <https://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iaak-investuie-v-ukrainu> (accessed 9 October 2020). (in Ukrainian)

8. Bezzub I. Inozemni investytsii v ukrainskii ekonomitsi [Foreign investments in Ukrainian economy]. Available at: <http://www.nbuv.gov.ua/index.php?%20option> (accessed 5 October 2020). (in Ukrainian)

9. Dykha M.V. (2011) Hlobalna konkurentospro-mozhnist ta investytsiina pryvabyvist Ukrainy: stratehii realizatsii [Global competitiveness and investment attractiveness of Ukraine: implementation strategies]. Khmelnytskyi, 207 p. (in Ukrainian)

10. Malko K.S. (2015) Investytsiynyi klimat ta investytsiina pryvabyvist Ukrainy: chynnyky yikh formuvannia v suchasnykh umovakh [Investment climate and investment attractiveness of Ukraine: factors of their formation in modern conditions]. *Current economic problems*, no. 3, pp. 100–105. (in Ukrainian)

11. Nепран А. (2016) Formuvannia ta vykorystannia finansovoho potentsialu investytsiinoi diialnosti v Ukraini [Formation and use of financial potential of investment activity in Ukraine]. *Finance of Ukraine*, no. 9, pp. 111–127. (in Ukrainian)

12. Raizberh B. (1997) Kurs ekonomyyky [The course of economics]. Moscow, 720 p. (in Russian)

13. Sharp U., Beili Dzh. V. (2001) Ynvestytsyy [Investments]. Moscow, 1035 p. (in Ukrainian)

14. Skrynnyk N. (2010) Faktor vplyvu na investytsiynyi klimat rehionu [Factor influencing the investment climate of the region]. *Bulletin of Khmelnytsky National University*, no. 5, pp. 237–242. (in Ukrainian)

15. Ukrainets L. (2013) Vyzachennia osnovnykh chynnykiv priamykh zakordonnykh investytsii z Kytaiu u krainy Afryky. Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky [Exploring the main factors of foreign direct investment from China to Africa]. *Journal of European Economy*, t. 12 (no. 4), pp. 458–472. (in Ukrainian)